

ΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ *

Γ Π Ο
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Θ. ΠΡΙΝΤΖΙΠΑ

Α'. ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ρυθμίζον εἰς τὸ τμήμα ΣΤ' αὐτοῦ τὴν Διοίκησιν τοῦ Κράτους, δὲν παρέλειψε νὰ ρυθμίση καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ μοναδικοῦ αὐτοδιοικήτου τμήματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Εἰς τὴν οὐσίαν δὲν πρόκειται περὶ τινος νέας ρυθμίσεως, ἀλλὰ περὶ ἀποδοχῆς ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ νομοθέτου τοῦ 1975 ρυθμίσεως τὸ πρῶτον εἰσαχθείσης διὰ τοῦ προσωρινῶς ἰσχύσαντος Συντάγματος τῆς 22ας Σεπτεμβρίου 1926 εἰς τὰ ἄρθρα 106-110 αὐτοῦ¹, τὸ ὅποῖον ἐδέχθη τὸ ὑπὸ τῆς ὑπὸ τὸν Ἄθ. Εὐταξίαν ad hoc ἐπιτροπῆς συνταχθὲν καὶ μὴ ψηφισθὲν, λόγῳ τῶν τότε πολιτικῶν περιστάσεων, σχέδιον ψηφίσματος «περὶ τῶν προνομίων καὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους»². Ἡ αὐτὴ ρύθμισις περιελήφθη καὶ εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 ἐν ἄρθροις 109-112, αὐτουσία δὲ εἰς τὸ ἄρθρον 103 τοῦ Συντάγματος 1952 καὶ μὲ ἐπουσιώδεις φραστικὰς μεταβολὰς εἰς τὸ ἄρθρον 105 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος.

* ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑΙ

- ΑΕΚΔ : Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου
ΕΕΒΣ : Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν
ΘΧΕ : Θρησκευτικὴ Χριστιανικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία
ΚΧ : Καταστατικὸς Χάρτης Ἁγίου Ὁρους
ΝΔ : Νομοθετικὸν Διάταγμα τῆς 10/9/1926
Σ : Σύνταγμα
ΣτΕ : Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας.

1. Βλ. Παναγιωτάκου, Π., Ἡ Ὁργάνωσις τοῦ Μοναχικοῦ πολιτεύματος ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἄθω, ἐν ΑΕΚΔ τ. (1949), σ. 109 σημ. 2. Τσάτσου, Θεμ., Γνωμοδότησις ἐν Θέμιδι, ΞΑ' (1953) σ. 429. Τσάτσου, Θεμ. — Βολονάκη, Ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης ἐν Ἁγίῳ Ὁρει, ἐν ΑΕΚΔ τ. Δ' (1949), σ. 233.

2. Πρβλ. Εὐταξία, Ἄθ., Προσοχὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος· ἀνάγκη Νομοθετικοῦ διακανονισμοῦ τοῦ καθεστώτος αὐτοῦ, Ἀθῆναι 1926, σ. 49. Παπαδάτου, Σ., Νομοθέτησις «κατὰ παραπομπήν» ἐν τῷ Ἀγιορειτικῷ δικαίῳ, ἐν ΑΕΚΔ τ. ΙΖ' (1962), σ. 31.

Κατὰ τὴν συνταγματικὴν αὐτὴν διάταξιν τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀποτελεῖ αὐτοδιοικητὸν τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, κατὰ τὸ ἀρχαῖον προνομιακὸν καθεστῶς αὐτοῦ, τοῦ ὁποῦ ἡ κυριαρχία παραμένει ἄθικτος ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ Ἅγιον Ὄρος διοικεῖται ὑπὸ τῶν εἴκοσιν Ἱερῶν Μονῶν του, ἡ δὲ διοίκησις αὐτοῦ ἀσκειῖται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Μονῶν αὐτῶν εἰς συλλογικὸν Σῶμα συνηγμένων, τὴν Ἱεράν Κοινότητα.

Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ Καταστατικοῦ Χάρτου, διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ὁποῦ τὸ ἄρθρον 105 § 3 Συν. προβλέπει σύμπραξιν τῶν Ἱερῶν Μονῶν, τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποῦ ἀνήκει τὸ Ἅγιον Ὄρος. Κατὰ δὲ τὰς Παρ. 4 καὶ 5 ἡ ἀκριβὴς τήρησις τῶν ἀγιορειτικῶν αὐτῶν καθεστώτων τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς πρὸς τὸ πνευματικὸν μέρος, ὡς πρὸς δὲ τὸ διοικητικὸν ὑπὸ τὴν τοῦ Κράτους διὰ Διοικητοῦ ἐπὶ τούτῳ διοριζομένου.

Εἰς τὴν συνταγματικὴν αὐτὴν ρύθμισιν παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ Συντ. Νομοθέτης ἀναφέρεται τετράκις εἰς τὸ ἀγιορειτικὸν καθεστῶς, καταλείπων τὸν λεπτομερῆ καθορισμὸν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἁγιορείτην Νομοθέτην διὰ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, τὸν ὁποῖον συντάσσει μὲν αὐτός, ἐπικυρώνουν δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐλέχθη. Ποῖον ὅμως εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ Ἁγιορειτικοῦ αὐτοῦ καθεστώτος εἰς τὸ ὁποῖον *in globo* ἀναφέρεται ὁ Συνταγμ. Νομοθέτης, πῶς τοῦτο διευρυνώθη, ὥστε νὰ τὸ θεωρῆ οὗτος ὡς «ἀρχαῖον προνομιακὸν καθεστῶς», καὶ πῶς τοῦτο ἰσχύει σήμερον; Τὴν ἀνάλυσιν ταύτην θὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐν τοῖς ἐπομείνοις.

Β'. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΟῦ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ

Εὐθύς μετὰ τὴν συγκρότησιν τῆς Ἁγιορειτικῆς Πολιτείας τὸ Βυζαντινὸν Κράτος παρεχώρησεν εἰς τοὺς ἐν Ἄθῳ μοναχοὺς, διὰ πράξεων τοῦ Αὐτοκράτορος, δικαίωμα αὐτοδιοικήσεως τῆς περιοχῆς των. Ἡ τότε δηλαδὴ πολιτεία ἀπεποιήθη μέρος τῆς ἀνηκούσης εἰς αὐτὴν κυριαρχίας ἐπὶ τοῦ τμήματος αὐτοῦ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους καὶ τὴν παρεχώρησεν εἰς τοὺς ἐν Ἄθῳ μοναχοὺς. Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς κυριάρχου Πολιτείας, ἦτο ἀπόρροια τῆς διχονοίας, πὺ ἐπεκράτησεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς ὅπως, διὰ νομοθετικῶν πράξεων, ἀρθοῦν οἱ λόγοι οἱ προκαλοῦντες αὐτήν. Οὕτως, ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς ἀπέστειλε τὸ ἔτος 973 τὸν ἡγούμενον τῆς Μονῆς Στουδίου Εὐθύμιον, ὅστις, συγκαλέσας εἰς τὸν Ἰ. Ναὸν τοῦ Πρωτάτου ἐν Καρυαῖς τοὺς Ἠγουμένους καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετ' αὐτῶν, συνέταξε τὸ πρῶτον μοναχικὸν τοῦ Ἄθῳ πολίτευμα, καλούμενον *Τυπικὸν ἢ Τράγος*, ὡς ἐκ

τοῦ δέρματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγράφη. Τοῦτο ἐκύρωσεν ὁ Αὐτοκράτωρ διὰ Χρυσοβούλλου¹.

Ἐκτοτε ἐξεδόθησαν ἑπτὰ Τυπικά, τὰ Α, Β, Γ καὶ Δ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, τὰ ὑπόλοιπα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου², περιβληθέντος καὶ τὴν βασιλικὴν πλέον ἐξουσίαν, κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, ἐπὶ τῶν θεμάτων τῶν ἀφορώντων εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Πολίτευμα. Εἶναι δὲ τὰ Τυπικά γενικαὶ διατάξεις περὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ τῆς μοναστηριακῆς ἐν γένει καταστάσεως, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν ἔκπαλαι τὸν θεμελιώδη Χάρτην τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὁ ὁποῖος περιέγραφε τὰ δικαιώματα τῆς ἐν αὐτῷ Πολιτείας, τὰ διοικητικὰ, νομοθετικὰ καὶ δικαστικὰ αὐτῆς ὄργανα καὶ τὰ ὅρια τῆς διοικητικῆς αὐτῆς ἀρμοδιότητος³.

Εἰς τὰ Τυπικά κατὰ βᾶσιν περιελήφθη τὸ μέχρι τότε διαμορφωθὲν ἀγιορειτικὸν ἐθιμικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον πλέον ἀπέκτησε γραπτὴν διατύπωσιν καὶ οὕτω πως, καὶ διὰ τῆς προσθήκης νεωτέρων διατάξεων, διεμορφώθη τὸ γραπτὸν ἀγιορειτικὸν δίκαιον, κυρίως διὰ τῶν Τυπικῶν καὶ τῶν πράξεων τοῦ Πατριάρχου, ἀναγνωριζομένων ὑπὸ τῆς Πολιτείας, λόγῳ τῶν τότε σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, τῶν λεγομένων Σιγγιλλίων⁴.

Τὰ Τυπικά αὐτὰ ἐρρυθμίσαν τὰ βασικώτερα προβλήματα τῆς ἀγιορειτικῆς πολιτείας. Οὕτως ἐρρυθμίσθησαν τὰ δικαιώματα τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνάξεως, ἡ ὀργάνωσις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστασίας, ἡ ἱεραρχία τῶν Ἱερῶν Μονῶν, ὁ κοινοβιακὸς καὶ ἰδιόρρυθμος

1. Παναγιωτάκου, Π., Ὁργάνωσις μοναχικοῦ Πολιτεύματος, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 90. Ἐπίσης καὶ Χρήστου, Π.—Προβατάκη, Θ., Τὸ Ἅγιον Ὄρος, Θεσσαλονίκη, Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, 1970, σ. 4. Πετρακάκου, Δ., Τὸ Μοναχικὸν Πολίτευμα τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἀθω, Leipzig 1925, σ. 6 ἐπ. Ἐυταξίου, Ἀθ., Προσοχὴ εἰς Ἅγιον Ὄρος, σ. 6.

2. Πλὴν τοῦ Ζ', τὸ ὁποῖον συνετάχθη ὑπὸ τῶν ἀγιορειτῶν καὶ ἐπεκυρώθη ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Τούρκου Διοικητοῦ. Πρβλ. Κτενῆ, Χρῆστου, Ἄπαντα τὰ ἐν Ἀθω καθιδρύματα, σ. 364. Παναγιωτάκου, Π., Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτοῦ, τ. Δ', Ἀθῆναι 1957, σ. 415.

3. Πρβλ. Πετρακάκου, Δ., Μοναχικὸν Πολίτευμα..., σ. 5.

4. Πρβλ. καὶ Ἀντωνόπουλον, Ν., Ἡ Συνταγματικὴ προστασία τοῦ Ἁγιορειτικοῦ Καθεστώτος. Ἀθῆναι 1358, σ. 16, Παπαδάτου, Σ., Τὸ πρόβλημα τοῦ ἀβάτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, Θεσ/νίκη 1969, σ. 12. Διὰ τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας τῆς Βυζαντινῆς περιόδου ἰδὲ καὶ Ἀνδρούτσου, Χ., Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία ἐξ ἐπόψεως Ὁρθοδόξου. Ἀθῆναι 1920, σ. 9 ἐπ., Petritakis, Jean, Interventions dynamiques de l'Empereur de Byzance dans les affaires ecclésiastiques, ἐν «Βυζαντινά», τ. 3 (1971) σ. 137 ἐπ. Σίσκου, Α., Διοικητικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, τ. Α', Ἀλεξάνδρεια 1937, σ. 35 ἐπ. Στεφανίδου, Β. α. σ., Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον, Ἀθῆναι, «Ἀστὴρ» 1948, σσ. 136 ἐπ., 401 ἐπ., καὶ ἀλλαχοῦ. Beck, G. H. Kirche und theologische literatur in byzantinische Reich. München 1959, σ. 37, σημ. 3, ὅπου καὶ πλουσιωτάτῃ βιβλιογραφία.

βίος, ἡ διοικητικὴ τῶν Ἱερῶν Μονῶν ὀργάνωσις, ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὡς καὶ ἡ δικαστικὴ τοιαύτη.

Προσέτι δὲ ἐρρυθμίσθησαν καὶ ἕτερα θέματα ἀφορῶντα εἰς τὴν ἔναντι τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἄσκησιν τῆς ἐπικυριαρχίας τῆς Πολιτείας¹.

Χαρακτηριστικὸν τῶν νομοθετημάτων τούτων εἶναι, ὅτι ταῦτα κατὰ κύριον λόγον συνετάσσοντο τῇ συμμετοχῇ τῶν ἀγιορειτῶν καὶ πάντοτε οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, οἱ Πατριάρχαι καὶ οἱ Σουλτάνοι ἐσέβοντο τὸ προνομιακὸν καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐφηρμόσθησαν δὲ τὰ Τυπικὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν ἀγιορειτῶν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας².

Τοιουτοτρόπως, λοιπόν, τὸ ἀγιορειτικὸν καθεστῶς παρουσιάζεται ὡς ἀπαύγασμα τῆς ἐπὶ χιλιετηρίδας μελέτης, πείρας, δοκιμασίας καὶ ἐφαρμογῆς τῶν κατὰ καιροὺς διαμορφωθέντων ἀγιορειτικῶν θεσμῶν τῶν ὡς «ἀνέκαθεν κρατούντων» ἀποκληθέντων³, τὰ ὁποῖα διατηρηθέντα διὰ τῶν αἰώνων ἀναλλοιώτα, ἀποτελοῦν καὶ νῦν μέρος τοῦ ἰσχύοντος ἀγιορειτικοῦ καθεστῶτος⁴.

Γ'. ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΙΣ ΑΥΤΟΥ

Κατὰ τὴν παρ. 3 τοῦ ἄρθρου 105 τοῦ Συντάγματος 1975, ὡς καὶ τῶν ἀναλόγων ἄρθρων τῶν προἰσχυσάντων Συνταγμάτων, τὸ ἀγιορειτικὸν καθεστῶς σήμερον ἰσχύει καθ' ὃ μέτρον τοῦτο συμπεριελήφθη εἰς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὸν ὁποῖον ὁ Νομοθέτης συνέταξεν οὐχὶ ἀνεξελέγκτως, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαιοτάτων μοναχικῶν θεσμῶν καὶ καθεστῶτων, ὡς ταῦτα διεμορφώθησαν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας διὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν Χρυσοβούλλων, τῶν Τυπικῶν, τῶν Πατριαρχικῶν Σιγιλλίων, τῶν Σουλτανικῶν Φιρμανίων καὶ τῶν Γενικῶν Κανονισμῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους⁵. Ἐξ ἄλλου ἡ συνταγματικότης τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου ἡρτηται ἐκ τῆς συμφωνίας αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀρχαῖον προνομιακὸν καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὡς ἡ συνταγματικὴ ἐπιταγὴ ἀξιοῖ. Τοῦτο δὲ εἶναι φυσικόν, καθ' ὅσον ὁ Συνταγματικὸς Νομοθέτης, ἐπιθυμῶν τὴν διατήρησιν τοῦ προνομιακοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ κωλυόμενος νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς λεπτομερῆ καθο-

1. Ἰδὲ Ἰωακείμ, Ἰβηρίτου, Ἁγιορειτικὴ Πολιτεία, Θεσσαλονίκη 1921, σ. 9. Πετρακάκου, Δ., Τὸ Μοναχικὸν Πολίτευμα..., σ. 20 ἐπ. Παναγιωτάκου, Π., Ὁργάνωσις Μοναχικοῦ Πολιτεύματος..., σ. 90 ἐπ. Παπαδάτου, Σ., Τὸ πρόβλημα τοῦ ἀβάτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους..., σ. 14.

2. Πρβλ. Παπαδάτου, Σ., Νομοθέτησις «κατὰ παραπομπήν»..., σ. 31. Ἐὐταξίου, Ἀθ., Προσοχὴ εἰς Ἁγίον Ὁρος..., σ. 6 ἐπ.

3. Ἄρθρ. 12 καὶ 186 Κ. Χ.

4. Παπαδάτου, Σ., Τὸ πρόβλημα τοῦ ἀβάτου..., σ. 97.

5. Ἄρθρ. 188 Κ. Χ.

ρισμόν τούτου, πρᾶγμα ἐπίπονον καὶ ἐκτὸς τῆς ἀρμοδιότητός του κείμενον, ἀναθέτει τὴν ρύθμισιν τοῦ καθεστώτος τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς ὄργανον ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυόμενον, ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅμως, τῆς τηρήσεως τοῦ ἀρχαίου καθεστώτος, εἰς τὸ ὅποιον καὶ παραπέμπει.

Ἱστορικῶς ἡ σύνταξις τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου παρουσιάζεται ὡς ἐξῆς. Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάνης (1923), δι' ἧς ἀνεγνωρίσθη ὀριστικῶς ἡ κυριαρχία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, συνεστήθη ἐν Καραυῖς τοῦ Ἁγίου Ὄρους πενταμελὴς ἐξ ἀγιορειτῶν ἐπιτροπή, ἥτις, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, συνέταξε σχέδιον Καταστατικοῦ Χάρτου, τὸν ὅποιον ἐψήφισε Γενικὴ Συνέλευσις τῶν ἀγιορειτῶν Πατέρων, καλουμένη Ἐκτακτοὶς Διπλῆ Ἱερὰ Σύναξις. Εἰς αὐτὴν δὲν παρέστησαν ἀντιπρόσωποι τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος (Ρωσικοῦ)¹. Τὸ σχέδιον τοῦτο ὑπεβλήθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ αὕτη παρέπεμψε τοῦτο εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Εὐταξίαν συγκροτηθεῖσαν ad hoc ἐπιτροπὴν πρὸς ἐπεξεργασίαν².

Τὸ σχέδιον αὐτὸ ἐκυρώθη καὶ ἐτέθη εἰς ἰσχὺν ὑπὸ τοῦ Ν.Δ. τῆς 10ης Σεπτεμβρίου 1926. Ἐκτοτε δὲ ταῦτα, ὁ Κ.Χ. καὶ τὸ Ν.Δ., ἀποτελοῦντα ἐνιαῖον κείμενον, ἐρρύθμισαν ὀριστικῶς πλέον τὸ ἀγιορειτικὸν καθεστῶς. Ἄρα αἱ διατάξεις τοῦ Κ.Χ. καὶ τοῦ κυρωτικοῦ αὐτοῦ Ν.Δ. οὐδὲν ἕτερον εἶναι εἰμὴ τὸ μέχρι τότε ἰσχύσαν γραπτὸν καὶ ἀγραφον δίκαιον, διατυπωθὲν ἐν ἐνιαίῳ κειμένῳ³. Τὴν ἰσχὺν των, τὰ νομοθετήματα ταῦτα, ἐξαρτοῦν ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Συντάγματος καὶ μεταξύ των ἐπικρατέστερον εἶναι τὸ Ν.Δ., καθ' ὅσον, κατὰ τὸ ἀρθρον 1 αὐτοῦ, «κυροῦται ὁ προσηρητημένος Καταστατικὸς Χάρτης» ἐφ' ὅσον δὲν ἀντίκειται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Ν.Δ. Ἐξ ἄλλου ὁ Κ.Χ., κατὰ τὴν ἀκροτελεύτιον αὐτοῦ διάταξιν⁴, προβλέπει, ὅτι τίθεται εἰς ἰσχὺν ἀπὸ τῆς ἐπικυρώσεώς του ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἡ ὁποία ἐπῆλθε διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ν.Δ., τὸ ὅποιον μὲ τὴν σειράν του προβλέπει, ὅτι ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ, ἐπομένως καὶ τοῦ Κ.Χ., ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἰσχύος τοῦ δημοσιευησομένου Συντάγματος⁵.

1. Περὶ τῆς Ρωσικῆς πολιτικῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἰδὲ: Βαμβέτσου, Α., Τὸ Ἁγιον Ὄρος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτικὴ, Ἀθήναι, «Ἔστια», 1917 καὶ Μεταξάκη, Μελετιοῦ, Τὸ Ἁγιον Ὄρος καὶ ἡ Ρωσικὴ Πολιτικὴ ἐν Ἀνατολῇ, Ἀθήναι 1913.

2. Παναγιωτάκος, Π., Ὁργάνωσις Μοναχικοῦ Πολιτεύματος, σ. 107, σημ. 2. Ἀντωνόπουλος, Ν., Συνταγματικὴ προστασία..., σ. 125 ἐπ. Ἴδὲ καὶ Εὐταξία Ἀθ., Προσοχὴ εἰς Ἁγιον Ὄρος..., σ. 3 ἐπ.

3. Πρβλ. Παπαδάτου, Σ., Ἡ πολιτειακὴ θέσις τοῦ Ἁγίου Ὄρους..., σ. 95. Τοῦ ἰδίου, Αἱ νομικαὶ βάσεις τῆς Ἀγιορειτικῆς Πολιτείας..., σ. 25. Τοῦ ἰδίου, Τὸ πρόβλημα τοῦ ἀβάτου..., σ. 92.

4. Ἄρθρον 188 Κ. Χ.

5. Ἄρθρ. 44 παρ. 2 Ν.Δ.

Τέλος τὰ νομοθετήματα ταῦτα διετύπωσαν συγκεκριμένως τὰς διατάξεις τοῦ ἰσχύσαντος δικαίου ἐν Ἀγίῳ Ὁρει¹, αἱ ὁποῖαι καὶ ἀποτελοῦν σήμερον τὸ ἀγιορειτικὸν Καθεστῶς καὶ ἀπολαλοῦν συνταγματικῆς προστασίας. Διατάξεις τοῦ ἀγιορειτικοῦ δικαίου μὴ περιληφθεῖσαι εἰς αὐτὰ δὲν ἰσχύουν². Πράγματι, ἐὰν τοῦτο δὲν συνέβαινε, καὶ ὁ Κ.Χ. καὶ τὸ Ν.Δ. ἐὰν περιέγραφαν μόνον τὸ ἀγιορειτικὸν καθεστῶς, τότε ἀβεβαιότης δικαίου θὰ ἐπεκράτει καὶ τὸ ἀγιορειτικὸν δίκαιον θὰ ἐτέλει ὑπὸ τὴν διαλυτικὴν αἴρεσιν τῆς ριζικῆς τροποποιήσεώς του, ἐν ἣ περιπτώσει ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα ἐφερέ ποτε εἰς φῶς νομικὸν κείμενον τοῦ παρελθόντος, ἀνατρέπον τελείως τοὺς νῦν ἰσχύοντας θεσμούς. Τοῦτο, ὅμως, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμβῇ μετὰ τὴν προαναφερθεῖσαν διατάξιν τοῦ ἄρθρου 12 ΚΧ, ἡ δὲ συνταγματικὴ ἐπιταγὴ φαίνεται, ὅτι συνάδει πρὸς τοῦτο, ὀρίζουσα ὅτι ὁ λεπτομερῆς καθορισμὸς τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων γίνεται διὰ Καταστατικοῦ Χάρτου, ψηφιζομένου κατόπιν εἰδικῆς διαδικασίας. Ἐάν, ὅμως, ὁ Συνταγματικὸς Νομοθέτης ἐπεθύμει τὴν ἰσχὺν πασῶν τῶν διατάξεων ποὺ ἰσχύσαν ποτε ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, διὰ ρητῆς διατάξεώς του θ' ἀνεγνώριζε τὴν πλήρη ἰσχὺν τούτων, ἰδρῶν ὄργανον καταγραφῆς αὐτῶν³.

Ἐπομένως, κατὰ συνδεδασμένην ἐφαρμογὴν τῶν ἄρθρων 105 Συν. 1 τοῦ Ν.Δ. 12 καὶ 188 τοῦ Κ.Χ., ἡ νομοθετικὴ καθεστωτικὴ διασκευὴ τοῦ μοναχικοῦ ἐν Ἀθῶν Πολιτεύματος κυρίαν βᾶσιν ἔχει τὸ περιεχόμενον τοῦ Ν.Δ. Πᾶσα διάταξις τοῦ ΚΧ δὲν θεωρεῖται ἰσχύουσα, ἐὰν προσκρούῃ εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Ν.Δ. καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἐφαρμόζεται. Τὸ κοινὸν δὲ περιεχόμενον τῶν διατάξεων τοῦ Ν.Δ. καὶ τῶν μὴ ἀντικειμένων εἰς αὐτὸ διατάξεων τοῦ Κ.Χ. συνιστᾷ τὸ πλήρες καθεστωτικὸν πολίτευμα τοῦ Ἀγίου Ὁρους⁴.

Ἐρωτᾶται, ὅμως: εἶναι ὁ Κ.Χ. τῆς 10ης Μαΐου 1924 ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον ἀφορᾷ τὸ ἄρθρον 105 Συντ.; Τὸ ζήτημα γεννᾶται οὐχὶ μόνον διότι ὁ

1. Ἄρθρ. 12 Κ.Χ.

2. Παπαδάτου, Σ., Νομοθέτης κατὰ παραπομπήν..., σ. 115.

3. Παπαδάτου, Σ., Τὸ πρόβλημα τοῦ ἀβάτου..., σ. 91. Τσάτσου, Θ., Γνωμοδότησις ἐν «Θέμιδι», τ. ΕΔ (1953), σ. 42 ἐπ. Διὰ τὰς μὴ περιληφθεῖσας διατάξεις τοῦ ἀγιορειτικοῦ δικαίου εἰς τὸν ΚΧ καὶ τὸ ΝΔ ὁ Παναγιωτάκος (Ὁργάνωσις..., σ. 110) ὑποστηρίζει, ὅτι αὐταὶ ἔχουν ἀξίαν ὡς ἐρμηνευτικὰ στοιχεῖα τῶν διεπουσῶν νῦν τὸ μοναχικὸν Πολίτευμα νομοθετικῶν διατάξεων. Ὁ δὲ Σολιώτης, Σ. (εἰσήγησις ἐν ΣτΕ «Θέμις» ΜΗ', 1937, σ. 72) ὑπεστήριξεν, ὅτι «τὰ θέσμιμα καὶ καθεστῶτα τοῦ Ἀγίου Ὁρους δὲν ἰσχύουν σήμερον ὡς τοιαῦτα εἰμὴ μόνον, καθ' ὃ μέτρον ρητῶς καθιερώθη τὸ περιεχόμενον αὐτῶν δὲ τοῦ ΚΧ καὶ τοῦ κυρώσαντος αὐτὸν ΝΔ τῆς 10/9/1926, ἄτινα ἀποτελοῦσι νῦν ἐξαιρετικὸν δίκαιον. Ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίσταται ρητὴ διάταξις τοῦ ἐξαιρετικοῦ δικαίου ρυθμίζουσα εἰδικῶς θέμα τι, θὰ ἰσχύσῃσι κατ' ἀνάγκην αἱ γενικαὶ διατάξεις τοῦ δικαίου τῆς χάρας καὶ οὐχὶ τὸ παρελθὸν δίκαιον τοῦ Ἀγίου Ὁρους».

4. Πρβλ. Παναγιωτάκου, Π., Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, τ. Δ', σ. 421, τοῦ Ἰδίου, Ὁργάνωσις..., σ. 109.

Κ.Χ. και τὸ Ν.Δ. ἐψηφίσθησαν πρὸ τῆς ψηφίσεως τοῦ Συντάγματος 1975, ἀλλὰ και διότι τὰ νομοθετήματα ταῦτα ἐψηφίσθησαν και πρὸ τῆς ψηφίσεως τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927, τὸ ἄρθρον 111 τοῦ ὁποῖου τὸ πρῶτον ὤρισε τὸ ἀγιορειτικὸν Καθεστῶς ὑπὸ τὴν σημερινὴν του μορφήν. Ἐν τούτοις οὐδὲν πρῶτύτερον δημιουργεῖται ἐὰν γίνῃ δεκτόν, ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Κ.Χ. και τὸ κυρωτικὸν αὐτοῦ Ν.Δ. καλύπτονται, ὡς ἐὰν εἶχον ἐκδοθῆ μετὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927, συμφώνως πρὸς τὸ προμνησθὲν ἄρθρον¹, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸ ἄρθρον αὐτό, ὡς και τὰ ρυθμίσαντα τὸ ἀγιορειτικὸν Καθεστῶς ἄρθρα τῶν μεταγενεστέρων Συνταγμάτων, φαίνεται, ὅτι ἐψηφίσθησαν ἐν ὄψει τῶν νομοθετημάτων αὐτῶν.

Δ'. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ

Τὸ ἄρθρον 105 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975 ἀναγνωρίζει τὴν αὐτοδιοίκησιν και τὰ λοιπὰ προνόμια τοῦ Ἁγίου Ὄρους κατὰ τὸ ἀρχαῖον προνομιακὸν καθεστῶς αὐτοῦ, ἀναθέτον εἰς τὸν ἀγιορείτην νομοθέτην τὴν λεπτομερῆ ρύθμισιν τοῦ ἀγιορειτικοῦ καθεστῶτος, οὐχὶ ὅμως ἀνεξελέγκτως ἀλλ' ὑπὸ τὸν περιορισμὸν, τὸν ὁποῖον θέτει, δηλαδὴ τῆς τηρήσεως τοῦ προνομιακοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἡ παρ. I τοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου ρητῶς προβλέπει, ὅτι «ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁθω... εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον τούτου προνομιακὸν καθεστῶς αὐτοδιοικητον τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους...» Ἀναλύοντες τὴν διάταξιν ταύτην παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ Συνταγματικὸς νομοθέτης, ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὸ ἀγιορειτικὸν καθεστῶς κινούμενος, ἀναγράφει ὡς πηγὴν, ἐξ ἧς ἀναχωρεῖ διὰ τὴν θέσπισιν τῆς ρυθμίσεως ταύτης, τὸ ἀρχαῖον προνομιακὸν καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Λέγων δὲ «ἀρχαῖον προνομιακὸν καθεστῶς» ἀσφαλῶς δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ κατὰ καιροὺς ἰσχύσαν περὶ αὐτοδιοικήτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους δίκαιον διότι τοῦτο κατὰ τὴν χιλιετῆ διαδρομὴν του δὲν ἔσχεν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν², ἡ δὲ

1. Τὴν ἔλλειψιν νομοθετικῆς ἐπικυρώσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς καλύπτει ἡ ἐκδοσις τοῦ ΝΔ, ἔλλειψει τότε Βουλῆς. Ἰδέ: Σ α ρ ι π ὅ λ ο υ, Ν., Συνταγματικὸν Δίκαιον, τ. Β', σ. 233 ἐπ. και ἰδιαιτέρως, Τ σ ά τ σ ο υ, Θ.-Β ο λ ο ν ά κ η, Μ., Ἀπονομή δικαιοσύνης ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ἐν ΑΕΚΔ, τ. Δ' (1949), σ. 213 ἐπ., Π α ν α γ ι ω τ ά κ ο υ, Π., Ὁργάνωσις..., σ. 109, σημ. 2. Π α π α δ ά τ ο υ, Σ τ., Νομικὴ βάσις ἀγιορειτικῆς Πολιτείας..., σ. 26. Τ ο ὕ ἰ δ ἰ ο υ, Πολιτειακὴ θέσις Ἁγίου Ὄρους..., σ. 96. Τ ο ὕ ἰ δ ἰ ο υ, Νομοθέτης κατὰ παραπομπήν..., σ. 32.

2. Ἰδέ, Π α π α δ ά τ ο υ, Σ., Τὸ πρόβλημα τοῦ ἀβάτου..., σ. 11 ἐπ. Π ε τ ρ α κ ά κ ο υ, Δ., Τὸ Μοναχικὸν Πολίτευμα..., σ. 5 ἐπ.

μορφὴ τῆς αὐτοδιοικήσεως δὲν ἦτο σταθερά¹, ἀλλ' ὅ,τι τὸ ἀγιορειτικὸν δίκαιον διετήρησε ἐν ἰσχύϊ μέχρι τῆς συντάξεως τοῦ Κ.Χ., ὅστις, διὰ γενικῆς in clobo ἀναφορᾶς αὐτοῦ εἰς τὰ ἀνέκαθεν κρατοῦντα², περιέλαβεν εἰς τὰς διατάξεις του ὅ,τι ἀπέρρεε τότε ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν Χρυσοβούλλων, τῶν Τυπικῶν καὶ λοιπῶν πηγῶν, ὡς ἀναφέρονται αὗται ἐν ἄρθρῳ 188 τοῦ Κ.Χ. Τὰς διατάξεις αὐτὰς τοῦ ἀγιορειτικοῦ δικαίου τὸ Σύνταγμα κατέστησε συνταγματικὰς τοιαύτας. Τοῦτο εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα, αἱ διατάξεις αὗται: 1) νὰ ἔχουν συνταγματικὴν ἰσχὴν καὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ καταργηθῶν ἢ τροποποιηθῶν, εἰ μὴ δι' ἄλλης διατάξεως ἠϋξημένης τυπικῶς ἰσχύος³ καὶ 2) κατὰ τὴν παρ. 3 τοῦ ἀνωτέρω ἄρθρου 105 τοῦ Συντάγματος, ἐφ' ὅσον ἰδρύεται ἐξαιρετικὴ διαδικασία ψηφίσεως τοῦ Κ.Χ., δι' αὐτῆς τῆς διαδικασίας νὰ τροποποιῶνται ἢ νὰ καταργοῦνται αὗται καὶ πάντοτε ὑπὸ τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀρχαίου προνομακοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἀγίου Ὁρους.

Ἐπομένως τὸ ἀγιορειτικὸν καθεστῶς, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως, ἧς ἔτυχεν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, κατέστη συνταγματικὸν καθεστῶς, καὶ αἱ διατάξεις αὐτοῦ ἀναγνωρίζονται ὡς νομοθεσία τοῦ Κράτους, ἀλλὰ προσλαμβάνουν ἠϋξημένην τυπικὴν δύναμιν, ὁμοίαν μὲ τὴν ἰσχὴν τῶν συνταγματικῶν διατάξεων οἷονεὶ ἐνσωματούμεναι μὲ τὸ Συνταγματικὸν κείμενον καὶ ἀποτελοῦσαι τμῆμα αὐτοῦ⁴. Διὰ τοῦτο ὁ κοινὸς νομοθέτης δεσμεύεται ἐν τῇ ρυθίσει τοῦ ἀγιορειτικοῦ καθεστῶτος, καθ' ὅσον δὲν δύναται νὰ μεταβάλλῃ τοῦτο⁵, ἔργον ἐπιτρεπόμενον μόνον εἰς τὸν Συνταγματικὸν νομοθέτην, ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ μεταβάλλῃ αὐτό, συγχρόνως μὲ μιαν συνταγματικὴν ἀναθεώρησιν, πλὴν τοῦ ἐκ τῆς Συνθήκης τῆς Λαζάννης ἀπορρέοντος περιορισμοῦ⁶. Προσπάθεια τροποποιήσεως τοῦ ἀγιορειτικοῦ καθεστῶτος⁷, ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος

1. Ἰδέ, Παναγιωτάκου, Π., Ὁργάνωσις Μοναχικοῦ Πολιτεύματος..., σ. 91 ἐπ. Παπαδάτου, Στ., Νομοθέτησις «κατὰ παραπομπήν»..., σ. 33.

2. Ἄρθρον 12 ΚΧ. Ὡς ἀνέκαθεν κρατοῦντα» δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τὸ σύνολον τῶν ἐθιμικῶν διατάξεων τοῦ ἀγιορειτικοῦ δικαίου, «αἵτινες ἐπέδρασαν ἀποφασιστικῶς ἐπὶ τὴν ὀριστικὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἀγιορειτικοῦ καθεστῶτος, διατηρηθεῖσαι δὲ διὰ τῶν αἰῶνων ἀναλλοίωτοι, ἀποτελοῦσι καὶ νῦν μέρος τοῦ ἰσχύοντος ἀγιορειτικοῦ δικαίου, συνδέουσαι ἀρρήκτως τὸ παρὸν πρὸς τοὺς κλεινοὺς χρόνους τῆς ἀγιορειτικῆς ἱστορίας» (Παπαδάτου, Σ., Τὸ πρόβλημα τοῦ ἀβάτου..., σ. 97).

3. Ἀντωνόπουλος, Ν., Συνταγματικὴ Προστασία ἀγιορειτικοῦ καθεστῶτος, σ. 118 ἐπ.

4. Ἀντωνόπουλος, Ε., ἔνθ' ἄνωτ., σ. 120. Πρβλ. καὶ Χριστοφίλοπουλον, Α., Ἑλληνικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, Ἀθήναι 1965, σ. 321.

5. ΣτΕ., ὄλομ. 1093/1936.

6. Τὴν σχετικὴν διάταξιν τῆς Συνθήκης ἰδέ: Πετρακάκου, Δ., Μοναχικὸν Πολίτευμα..., σ. 162.

7. Π.χ. κατάργησις τοῦ ἀβάτου ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων μεμονωμένως, διὰ Νόμου ἢ ψηφίσματος.

τεθειμένης διαδικασίας, ως ἐπὶ παραδείγματι, ὑπὸ μόνης τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἀντισυνταγματική.

Ε'. ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπ' αὐτῆς τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τὴν εἰς αὐτὴν κατακύρωσιν τῶν ἐδαφῶν αὐτοῦ, εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην ρυθμίσεως τοῦ ἀγιορειτικοῦ καθεστῶτος. Ἀντιλαμβανομένη δὲ ὅτι ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ὅπως αὐτοπροαιρέτως κινουμένη, χωρὶς νὰ δεσμεύεται ἕκ τινος συνθήκης, ὑπεχρέωσεν ἑαυτὴν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐν Ἐθῶν Μοναχικῆν Πολιτείαν ὡς αὐτοδιοικητὸν Κοινότητα, ἀναγνωρίζουσα τὰ προνόμια πού παρεχώρησαν εἰς αὐτὴν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες¹. Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἠδύνατο ν' ἀγνοήσῃ τὰ προνόμια ταῦτα καὶ ν' ἀσκήσῃ τὴν ἑαυτῆς κυριαρχίαν ἐν ὅλῃ τῇ ἐκτάσει, ὅπερ ἄλλως ρητῶς εἰς τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ Συντάγματος ἐθεσπίσθη κατ' ἀρχήν. Ἐν τούτοις, ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἱεράν παράδοσιν τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐδέχθη καὶ ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸ αὐτοδιοίκησιν, ἐπιφυλάξασα εἰς ἑαυτὴν ρητῶς τὴν κατὰ τὰ λοιπὰ ἄσκησιν τῆς ἑαυτῆς κυριαρχίας καὶ τὴν κρατικὴν ἐποπτείαν ὡς πρὸς τὸ διοικητικὸν μέρος².

Ἡ αὐτοδιοίκησις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἤρτηται ἐκ τοῦ ἄρθρου 105 τοῦ Συντάγματος καὶ τοῦ ἄρθρου 3 ἐπ. τοῦ Ν.Δ. καὶ τοῦ Κ.Χ. Πλῆν, ὅμως, εἰς τὸ αὐτὸ ἄρθρον τοῦ Συντάγματος ἀναφέρεται ρητῶς, ὅτι ἡ κυριαρχία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐπ' αὐτοῦ παραμένει ἄθικτος. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι τὸ καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὁρους δὲν ἀποτελεῖ αὐτονομίαν, ἀλλ' ἐν εἴδος δοτῆς αὐτοδιοικήσεως, ἥτις λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, ἐξασφαλιζομένην ἀφ' ἐνός μὲν διὰ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Κ.Χ. ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς καθιδρύσεως Διοικητοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία ὑλοποιεῖ τὴν ἐποπτείαν αὐτοῦ, ἡ ὁποία ἄλλωστε ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐπὶ τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας³.

1. Παναγιωτάκου, Π., Ἡ ὀργάνωσις τοῦ Μοναχ. Πολιτεύματος..., σ. 105. Τοῦ ἰδίου (ὡς γενικοῦ Διοικητοῦ Ἁγίου Ὁρους), Ἀπόφασις 583/959 ἐν ΑΕΚΔ, τ. Δ' (1949), σ. 241.

2. Σολιώτης, Σ., Εἰσήγησις εἰς ΣτΕ, ἐν «Θέμιδι» ΜΗ' (1937), σ. 67.

3. Στασινόπουλος, Μιχ., Εἰσήγησις εἰς ΣτΕ, ἐν ΑΕΚΔ, Θ' (1954), σ. 254. Ἐπίσης πρβλ. καὶ Ἀντωνόπουλον, Συνταγματικὴ προστασία ἀγιορειτικοῦ καθεστῶτος..., σ. 123 καὶ 178 ἐπ. Παπαδάτου, Σ., Ἡ Πολιτικὴ θέσις τοῦ Ἁγίου Ὁρους, σ. 117. Παναγιωτάκου, Π., Σύστημα Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, τ. Δ', σσ. 420, 423, 457. Ἰβηρίτην, Ἰωάννην, Ἱωάννην, Ἁγιορειτικὴ Πολιτεία..., σσ. 6-7, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι ἡ πολιτεία τοῦ Ἁγίου Ὁρους... εἶναι *ipso jure* αὐτονομιακὴ (sic). Ὁ ὅρος, ὅμως, φαίνεται ὅτι χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως χωρὶς νὰ γνωρίζῃ οὗτος

Ἐτέρα ἔνδειξις τῆς αὐτοδιοικήσεως τοῦ Ἀγίου Ὁρους δυνατὸν νὰ συναχθῆ καὶ ἐκ τοῦ ἄρθρου 35 τοῦ κυρωτικοῦ τοῦ Κ.Χ. Ν.Δ., κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ δικαστικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Κράτους ὁσάκις ἐπιλαμβάνονται διώξεως κακούργημάτων ἢ πλημμελημάτων ἐντὸς τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὀφείλουν ν' ἀποστείλουν ἐκεῖ ἀνακριτικὸν ὑπάλληλον, ὅστις ὑποχρεοῦται νὰ καλέσῃ ἀμέσως τὴν Ἱερὰν Ἐπιστασίαν, ὅπως ἀποστείλῃ ἓνα τῶν Ἐπιστατῶν, ὁ ὁποῖος θὰ παρίσταται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀνακριτικῶν πράξεων, παρέχων τὴν συνδρομὴν του εἰς τὴν ταχεῖαν διεξαγωγὴν τοῦ ἀνακριτικοῦ ἔργου¹.

Ἡ αὐτοδέσμευσις αὕτῃ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας εἶναι γεγονός, ὅτι δι' οὐδένα ἕτερον χῶρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἔχει θεσπισθῆ παρὰ μόνον διὰ τὸ Ἅγιον Ὁρος, μὴ δυναμένου τοῦ κοινοῦ νομοθέτου νὰ τροποποιήσῃ αὕτην κατόπιν τῆς ἐπιταγῆς τοῦ ἄρθρου 105 τοῦ Συντάγματος περὶ τηρήσεως τῆς αὐτοδιοικήσεως αὐτοῦ, συμφώνως πρὸς τὸ ἀρχαῖον τούτου προνομιακὸν καθεστῶς².

Συμπερασματικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὸ αὐτοδιοίκητον τοῦ Ἀγίου Ὁρους διέπεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου

τὸ περιεχόμενον του, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ αὐτοδιοικήτου. Ἐπὶ παραδείγματι ἀναφέρει ὡς παράδειγμα, ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος γράφει εἰς τὸν Πατριάρχην Νικόλαον: «τὸ ἅγιον Ὁρος μὴ ὑποκειμενον τῇ Σῆ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν βασιλέων καὶ μόνον διεπόμενον...» καὶ ἐπομένως ἐξ αὐτοῦ ἀποδεικνύεται ἡ αὐτονομία τοῦ Ἀγίου Ὁρους κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον, ἐνῶ τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ Ἅγιον Ὁρος ἐφ' ὅσον δεσπόζεται ὑπὸ τοῦ βασιλέως, δηλαδὴ τοῦ ἀσκούντος τότε τὴν Πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἦτο αὐτοδιοίκητον καὶ οὐχὶ αὐτόνομον. Περαιτέρω ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς (ἐν σελίδι 9 ἐπ.) διαγράφει τὴν ἔκτασιν τῶν βασιλικῶν ἐπεμβάσεων ἐν Ἀγίῳ Ὁρει.

Ἐπίσης τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Ἀγίου Ὁρους ὡς αὐτονομίας ἀποκλείουν καὶ ἐνέργειαι τοῦ βασιλέως οὐδαμοῦ συμβιβασζόμεναι μὲ αὐτόνομον καθεστῶς. Ἡ πλέον χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ τῆς προθέσεως «ρινοκοπήσεως» τῶν ἐκτρεπομένων μοναχῶν (Παπαδάτου, Σ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 102). Βεβαίως, τὸ Ἅγιον Ὁρος δὲν ὑπήγετο εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν διοικητικῶν ὀργάνων τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, οὐδὲ εἰς διοικητικὴν τινα περιφέρειαν αὐτοῦ, ἀλλὰ τὰ ἀσκούντα τὴν διοικητικὴν ἐξουσίαν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ὄργανα ἦσαν ἐκκλησιαστικά, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχε παραχωρηθῆ ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἡ ἄσκησης αὐτῆς χωρὶς τὴν ὑπαρξίν διοικητικῆς ἐποπτείας, ἡ ὁποία σήμερον εἶναι ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς αὐτοδιοικήσεως, (πρβλ. Ἀνωτόπουλον, Ν., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 31 ἐπ.), πλὴν ὅμως, ἐφ' ὅσον ἡ ἐξουσία τοῦ αὐτοκράτορος ἐξετείνεται καὶ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, κατὰ τὰ ἀνωτέρω διαγραφόμενα, ἡ ἔλλειψις τῆς διοικητικῆς ἐποπτείας δὲν ἀλλοιώνει τὸν χαρακτῆρα τῆς Ἀγιορευτικῆς Πολιτείας ὡς αὐτοδιοικήτου. Περὶ τῆς ἔννοιαις τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἰδὲ Παπαχαρατζῆ, Γ., Σύστημα Διοικητικοῦ Δικαίου, Ἀθήναι 1960, σ. 208, ἐπ. Δένδια, Μ., Διοικητικὸν Δίκαιον, τ. Β', Ἀθήναι 1966, σ. 28.

1. Πρβλ. Ἀναγνωστόπουλον, Ν., Γνωμοδότησις, ἐν «Θέμιδι» τ. ΝΒ (1941), σ. 91.

2. Πρβλ. ΣτΕ (ὀλομ.) 1093/1936, ἐν «Θέμιδι» τ. ΜΗ (1937), σ. 68. Κυριακόπουλον, Η., Διοικητικὸν Δίκαιον, τ. Β', σ. 130, Δένδια, Μ., Διοικητικὸν Δίκαιον, τ. Β', Ἀθήναι 1966, σ. 363.

τοῦ Ἁγίου Ὀρους καὶ τοῦ Ν.Δ. τῆς 10ης Σεπτεμβρίου 1926 ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν νόμων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἀφ' ἑτέρου. Εἰς περίπτωσιν δὲ σιωπῆς τοῦ Κ.Χ. καὶ τοῦ Ν.Δ. δεόν νὰ θεωρήσωμεν ὅτι ὑφίσταται τεκμήριον ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Ἑλληνικῆς Νομοθεσίας καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ Κρατικῆς κυριαρχίας¹.

ΣΤ'. ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

(Σύντομος ἱστορικὴ ἐπισκόπησις).

Οἱ πρῶτοι μοναχοί, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἶχον ὡς ἔδραν χῶρον παρὰ τὸν Ἀκάνθιον Ἰσθμὸν (τοῦ Ξέρξου)². Οὗτοι κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἐν Παλαιστίνῃ ὁμοίων τῶν ἤρχισαν νὰ μεριμνοῦν διὰ τὸν τρόπον διοικήσεως τῆς περιοχῆς τῶν καὶ διὰ τὰ ὄργανα, τὰ ὁποῖα θὰ ἤσκουν αὐτήν. Δύο ὄργανα δὲ ἐθέσπισαν οὗτοι· τὸν «Πρῶτον» καὶ ἕτερον, συλλογικόν, τὴν «Καθέδραν τῶν Γερόντων» ἢ «Μέσην» ἢ «Μεγάλην Μέσην» ἢ «Σύναξιν».

Πότε ἐνεφανίσθη ὁ θεσμὸς τοῦ Πρώτου παραμένει ἄγνωστον. Φαίνεται, ὅμως, ὅτι ὑπῆρξε παλαιὸς θεσμὸς, τοῦ ὁποίου δὲν διεσώθη ἡ ἀρχή³. Ὡς ἔδραν θὰ πρέπει νὰ εἶχε χῶρον πλησίον τοῦ Ἀκανθίου Ἰσθμοῦ, μᾶλλον δὲ εἰς τὸν ζυγόν, πλησίον τῆς Μεγάλης Βίγλας⁴. Τὸ ὄνομά του ὀφείλεται εἰς τὰ πρωτεῖα, τῶν ὁποίων ἀπήλauen ὡς ἀνώτατος διοικητῆς τῶν Ἀθωαίων, μὴ περιβεβλημένος ἕτερον τίτλον.

Ἡ ἔδρα τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Καθέδρας τῶν Γερόντων ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος μετεφέρθη εἰς τὰς Καρυάς⁵, αἱ ὁποῖαι καὶ σήμερον παραμένουν ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἁγίου Ὀρους, καθ' ὅσον ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ περισσότερα

1. Πρβλ. Σολιῶτην, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 68 καὶ Στασινοπούλον, Μ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 255.

2. Σμυρνάκη, Γ., Ἅγιον Ὄρος..., σ. 16 ἐπ., Μαμαλάκη, Ἰ. Τὸ Ἅγιον Ὄρος διὰ μέσου τῶν αἰώνων..., σ. 42. Κτενᾶ, Χρ., Ὁ Πρῶτος τοῦ Ἁγίου Ὀρους Ἄθω καὶ ἡ «Μεγάλη Μέση» ἢ «Σύναξις», ἐν ΕΕΒΣ, τ. ΣΤ' (1929), σ. 233 ἐπ.

3. Καραβοκυρός, Μ., Δίκαια καὶ προνόμια τοῦ Ἁγίου Ὀρους..., σ. 14. Οὗτος ἀναφέρει ὅτι ὁ θεσμὸς τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ Λέοντος τοῦ ΣΤ' χωρὶς ὅμως νὰ ἀναφέρῃ πόθεν ἀντλεῖ τὴν μαρτυρίαν, ὃ δὲ Σμυρνάκης (ἐνθ' ἄνωτ., σ. 19) τοποθετεῖ τὴν καθιέρωσιν τοῦ Πρώτου εἰς τὸ 676 ἐπὶ Κωνσταντίνου Πωγωνάτου (ἀποφῆς πολὺ πιθανῆ, καθ' ἡμᾶς),

4. Μαμαλάκης, Ι., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 42.

5. Παναγιωτάκου, Π., Ἑκκλ. Δίκαιον, τ. Δ' (σ. 407 καὶ 439). Σμυρνάκη, Γ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 291, Κουρίλα, Εὐλογίου, Αἱ βάσεις τῆς ἀγιορειτικῆς πολιτείας, ἐν Θ.Χ.Ε., τ. Α', σσ. 566-567. Κτενᾶ, Χρ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 238. Παπαδάτου, Σ., Νομικαὶ βάσεις..., σ. 12 ἐπ.

μονύδρια ἤρχισαν νὰ ἰδρύνονται εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Καρυῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου αὐτὰ κατεῖχον τὸ κέντρον τῆς Χερσονήσου τοῦ Ἄθω.

Ὁ Πρῶτος ἤσκει καθολικὴν ἐξουσίαν, ἦτοι διοικητικὴν, κανονικὴν καὶ πειθαρχικὴν ἐπὶ πάντων τῶν ἐν Ἄθω μοναχῶν, ὀφειλόντων πλήρη πρὸς αὐτὸν ὑπακοήν¹. Γενικῶς αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Πρώτου δύνανται νὰ περιγραφοῦν ὡς ἐξῆς: 1) Ἦτο Πρόεδρος τῆς Συνάξεως τῶν Γερόντων· 2) ἤσκει μετ' αὐτῆς τὴν διοίκησιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους· 3) ἤσκει μετὰ τῆς Συνάξεως τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν, ἦτοι ἐπέβαλλε πειθαρχικὰς ποινὰς ὡς καὶ ἐκκλησιαστικὰς τοιαύτας ἐναντίον τῶν παραβατῶν τῶν κανόνων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου· 4) ἤσκει μετ' αὐτῆς πολιτικὴν δικαιοδοσίαν ὡς πρὸς τὰς ὀριακὰς διαφορὰς τῶν Μονῶν, 5) ἐξέλεγε μετὰ τῆς Συνάξεως τὸν Οἰκονόμον, 6) παρεῖχεν ἄδειαν εἰς πάντα ἐπιθυμοῦντα πρὸς ἐγκαταβίωσιν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ 7) ἤσκει μόνος πνευματικὰς τινας ἀρμοδιότητας, ὡς ἡ καθοδήγησις τῶν μοναχῶν καὶ ἡ ἐπίβλεψις τῆς τακτικῆς ἐκτελέσεως τῶν μοναχικῶν αὐτῶν καθηκόντων².

Αἱ ἀνωτέρω ἀρμοδιότητες τοῦ Πρώτου, λόγῳ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς φύσεως αὐτῶν, ἀπῆλθον, ὅπως οὗτος προέρχεται ἐκ τῶν πλέον ἐναρέτων καὶ συνετῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὥστε νὰ ἐφευκθῆ τὸν σεβασμὸν τῶν μοναχῶν. Ἡ ἐκλογή του ἐγένετο ὑπὸ τῆς Συνάξεως τῶν Γερόντων³, ὡς ἐκλέγονται σήμερον οἱ Δικαῖοι τῶν Σκητῶν⁴, καὶ ἐπεκυροῦτο αὕτη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὁ ὁποῖος ἐδέχετο τὴν παραίτησίν του καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς παύσεως αὐτοῦ⁵.

Ἡ ἀπώλεια τῆς ιδιότητος τοῦ Πρώτου ἐπῆρχετο διὰ τρεῖς αἰτίας: α) διὰ θανάτου, β) διὰ παραιτήσεως καὶ γ) διὰ παύσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, κρίνοντος ὅτι οὗτος δὲν εἶναι κατάλληλος διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο⁶.

Σὺν τῷ χρόνῳ ἐμειώθη ἡ αἵγλη τοῦ Πρώτου καὶ ἡ θέσις αὐτοῦ συνε-

1. Παναγιωτάκου, Π., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 440, σημ. 1, ὅπου τὸ Τυπικὸν τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει: «χρὴ δὲ σέβεσθαι καὶ τιμᾶν τὸν Πρῶτον ὡς οὐράνιον πατέρα».

2. Παναγιωτάκου, Π., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 440. Ἀντωνόπουλος, Ν., Συναγματικὴ προστασία..., σ. 34. Σμυρνάκης, Γ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 315. Κτενᾶς Χρ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 234.

3. Κτενᾶς, Χ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 234. Παναγιωτάκου, Π., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 443.

4. Βλέπε κατωτέρω.

5. Παναγιωτάκου, Π., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 439.

6. Πετρακάκου, Δ., Μοναχικὸν Πολίτευμα..., σ. 37. Ἀντωνόπουλος Ν., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 34. Πρβλ. καὶ Μανουὴλ Β' Παλαιολόγου, Δ' Τυπικὸν (ἐν Παναγιωτάκου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 439, σημ. 4, ὅπου ἐπὶ λέξει ἀναφέρεται διὰ τὴν παῦσιν τοῦ Πρώτου: «...ὁ Πρῶτος ἐὰν ποιήσῃ παραίτησιν ἢ παρὰ τοῦ Πατριάρχου ἐκβληθῆ ὡς οὐχ ἀρμόζων...»).

χῶς ἐξησθένει ἔναντι τῶν Μονῶν μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΣΤ' ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὅποτε ἔπαυσεν ὑφιστάμενος ὁ θεσμός. Τὸ ἔτος 1574 ὑπεγράφη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β' Τυπικόν, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ τελευταῖον τοιοῦτο, φέρον τὴν ὑπογραφήν τοῦ Πρώτου¹. Ἐκτοτε διατηρηθεὶς οὗτος ἐπὶ μακρὸν ὡς ἄνευ ἐξουσίας πρόεδρος τῆς Συνάξεως ἐξειλιχθη εἰς Πρωτεπιστάτην, ἤτοι τὸν ἄνευ ψήφου πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῶν λοιπῶν συλλογικῶν διοικητικῶν ὀργάνων τοῦ Ἁγίου Ὁρους².

Ἐτερον διοικητικὸν ὄργανον ὑπῆρξεν ἐν Ἁγίῳ Ὁρει ἡ Σύναξις τῶν Γερόντων. Αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν Γερόντων τῶν καλυβῶν, μετὰ δὲ τὴν ἴδρυσιν τῶν μονῶν, ἐκ τῶν ἡγουμένων, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πρώτου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἀπὸ τότε καὶ ἕως τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ', ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐπισκόπου Ἱερισσοῦ³, μετὰ ταῦτα δὲ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πρωτεπιστάτου. Ἦτο ὄργανον κεντρικῆς διοικήσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους, μὴ αὐτοτελές, ἀσκοῦν τὰς ἀρμοδιότητάς του μετὰ τοῦ Πρώτου, οὐχὶ διαρκές ἀλλὰ περιοδικόν, συνερχόμενον κατ' ἀρχὰς τρεῖς τοῦ ἔτους κατὰ δὲ τὸ Α' Τυπικὸν ἄπαξ (15 Αὐγούστου)⁴, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πρώτου. Βασικὴ ἀρχὴ ἦτο, ὅτι αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνεργήσῃ ἄνευ τοῦ Πρώτου⁵, ὅπως καὶ αὐτὸς δὲν ἠδύνατο ν' ἀσκήσῃ μόνος τὰ καθήκοντά του, ὅπου ἀπαιτεῖτο καὶ ἡ σύμπραξις τῆς Συνάξεως⁶.

Ἡ Σύναξις ἀπεφάσιζε: α) περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πρώτου ὡς καὶ περὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ (οἰκονόμου, ἐπιτηρητῶν, συμπρακτόρων αὐτοῦ κ.λ.π.), β) ἤσκει μετ' αὐτοῦ τὴν κεντρικὴν διοίκησιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, γ) ἤσκει μετὰ τοῦ Πρώτου ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν, καὶ δ) ἤσκει μετὰ τοῦ Πρώτου πολιτικὴν δικαιοδοσίαν ὡς πρὸς τὰς ὀριακὰς διαφορὰς τῶν Μονῶν⁷.

1. Ἀντωνόπουλος, Ν., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 72. Παναγιωτάκος, Π., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 96. Παπαδάτος, Σ., Αἰ νομικαὶ βάσεις..., σ. 13 καὶ 15 καὶ Σμυρνάκης, Γ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 310.

2. Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ κατωτέρω.

3. Πρβλ. Ἀντωνόπουλον, Ν., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 72.

4. Ἰδὲ Ἐύταξια, Α., Προσοχὴ εἰς Ἁγίον Ὁρος..., σ. 7. Πετρακάκου, Δ., Μοναχικὸν Πολίτευμα..., σ. 48. Σμυρνάκη, Γ., Ἁγίον Ὁρος, σ. 294: «...τὰς δύο συνάξεις ἀποκοπῆναι τοῦ τε Πάσχα καὶ τῆς Χριστοῦ Ἁγίας Γεννήσεως καὶ ἄπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὴν σεβασμίαν ἑορτὴν τῆς ἀχράντου Θεοτόκου καὶ Θεομήτορος Κοιμήσεως ἐπισυνάζεσθαι αὐτοὺς καὶ ποιεῖν τὴν σύναξιν...» (Πρβλ. καὶ Κτενᾶν Χριστ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 242).

5. Ἀντωνόπουλος, Ν., σ. 35. Ἰβηρίτης, Ἰωακείμ, Ἁγιορειτικὴ Πολιτεία..., σ. 8.

6. Ὁρα ἄνωτέρω.

7. Ἀντωνόπουλου, Ν., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 35. Παναγιωτάκου, Π., Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, τ. Δ', σ. 448.

Τέλος ἡ Σύναξις μεταβάλλει ὀνομασίαν καὶ ὀνομάζεται Ἰερά Κοινότης ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Συγκεκριμένως ἀναφέρεται τὸ πρῶτον εἰς Σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Παΐσιου Β' (1744)¹.

Συνεκροτεῖτο ὑπὸ τῶν ἡγουμένων τῶν κοινοβίων Μονῶν καὶ ἐξ ἐνὸς τῶν προϊσταμένων τῶν ἰδιορρυθμῶν², συνήρχετο δὲ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἕως τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' ἄνευ Προέδρου, ἔκτοτε δὲ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πρωτοεπιστάτου. Τόπος συνεδριῶν ἦσαν αἱ Καρυαί. Ἡ Σύναξις μεταβάλλει χαρακτῆρα καὶ ἀπὸ περιοδικὸν Σῶμα γίνεται διαρκὲς μετὰ τὸ Ζ' Τυπικὸν (1810)³, τῶν Μονῶν ὑποχρεουμένων νὰ στέλλουν ἓνα ἀντιπρόσωπον πρὸς συγκρότησιν τῆς Ἱ. Κοινότητος, εὐρισκομένης πάντοτε ἐν Συνόδῳ, τῶν συνεδριῶν διακοπτομένων πρὸ τοῦ Πάσχα καὶ πρὸ τῶν Χριστουγέννων, ὁπότε διελύετο αὕτη ληγοῦσης τῆς περιόδου⁴. Τῶν συνεδριῶν μετέχει ὁ Πρωτοεπίστατος καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς. Ἡ Σύναξις ἔχει ἀρμοδιότητας διοικητικὰς καὶ δικαστικὰς⁵.

Ὁ Πρῶτος, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, κατὰ τὴν ἀσκησιν τῶν καθηκόντων του ἐβοηθεῖτο καὶ ὑπὸ ἐτέρων ὑπηρεσιακῶν ὀργάνων, κυριώτερον τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Οἰκονόμος.

Οὗτος, ἐπέχων θέσιν πρώτου βοηθοῦ τοῦ Πρώτου, εἶχεν ὡς ἔργον τὴν ρύθμισιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Πρωτάτου, καὶ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ ἐπιστασίαν τῶν συγκροτούντων τὴν μεγάλην Μέσση μοναχῶν⁶. Κατὰ τὸ Α' Τυπικὸν ἐξελέγετο ὑπὸ τοῦ Πρώτου καὶ τῆς Συνάξεως τῶν Γερόντων δι' ἐν ἔτος, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς 15ης Αὐγούστου, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου ἐλογοδοῦται εἰς τὸν Πρῶτον καὶ τὴν Σύναξιν, με δυνατότητα ἐπανεκλογῆς του⁷.

Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Οἰκονόμου δύνανται νὰ συνοψισθοῦν εἰς τὰ ἑξῆς: 1) διεκονοῖ φιλονεικίας, ἀνακυπτούσας εἰς τὴν Σύναξιν⁸, 2) ἐφρόντιζε διὰ τὴν τήρησιν ὠρισμένων ἀπαγορεύσεων, καὶ 3) συνέλεγε τὰς εἰσφορὰς⁹.

1. Πρβλ. Σ μ υ ρ ν ά κ η ν , Γ', "Ἁγιον Ὁρος, σ. 232.

2. Περὶ τῆς ἰδρύσεως ἰδιορρυθμῶν Μονῶν ἰδὲ: Μ α μ α λ ά κ η ν , Ι., ἔνθ' ἄνωτ. σ. 174. Θ Η Ε τ. 9, σ. 23. Κ ο υ ρ ί λ α , Ε ὕ λ., ἐν Θ Χ Ε, τ. Α' σ. 543. ἐπ.

3. Ἰδὲ Ε ὕ τ α ξ ί α , Α., Προσοχὴ εἰς "Ἁγιον Ὁρος...", σ. 23 ἐπ.

4. Ἀ ν τ ω ν ό π ο υ λ ο ς , Ν., ἔνθ' ἄνωτ., σ. 72.

5. Περὶ αὐτῶν ἰδὲ κατωτέρω.

6. Π α ν α γ ι ω τ ά κ ο υ , ἔνθ' ἄνωτ., σ. 442.

7. «...κατὰ τὴν σεβασμίαν ἐορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου περὶ τὴν σύναξιν, ὅτε καὶ τὸν λόγον ὀφείλει ποιῆσθαι τῆς ἐγχειρηθείσης αὐτῷ οἰκονομίας, εἰ μὲν καλῶς εὐρίσκεισθαι διατιθέμενος... καὶ εἰ γὰρ ἐρέσκονται ὅ τε Πρῶτος καὶ πάντες οἱ Ἠγούμενοι εἰς αὐτόν, μεντέον ἐν τῇ διακονίᾳ αὐτοῦ ἀνενόχλητος, εἰ δὲ μὴ ἀρέσκονται... ἄλλον προβάλλεσθαι συγχωροῦμεν» (ἐν Σ μ υ ρ ν ά κ η , Γ', ἔνθ' ἄνωτ., σ. 298).

8. «...εἴγε ἄρα ἐφευρίσκει τινὰς σκάνδαλα καὶ φιλονικίας διεγείροντας, τούτους ἐξελαύνειν τῆς Μέσσης...» (Σ μ υ ρ ν ά κ η , ἔνθ' ἄνωτ., σ. 298).

9. Ἀ ν τ ω ν ό π ο υ λ ο ς , Ν., ἔνθ' ἄνωτ., σ. 36,

Ὁ Πρῶτος καὶ οἱ βοηθοὶ του, ὡς καὶ ἡ Σύναξις, διέθετον ἴδιον οἶκημα ἐν Καρυαῖς, τὸ Πρωτάτον, τὸ ὁποῖον, συμβολίζον τὴν ἔδραν τῆς Ἀνωτάτης ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἐξουσίας, συνετηρεῖτο δι' εἰσφορῶν τῶν Μονῶν καὶ λοιπῶν Καθιδρυμάτων, ὡς καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος¹.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἐν γένει ἡ διοίκησις τοῦ Ἁγίου Ὄρους, κατὰ τὸ προϊσχῦσαν ἐν αὐτῷ καθεστῶς, διαμορφωθείσα μετὰ ἀπὸ ζύμωσιν πολλῶν αἰώνων τῶν θεσμῶν αὐτοῦ καὶ τηρηθεῖσα μετ' εὐλαβείας ὑπὸ τῶν μοναχῶν. Ἡ παράδοσις, λοιπόν, τόσων αἰώνων δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ ἐπηρέαση καὶ τὴν ρύθμισιν τῆς διοικήσεως αὐτοῦ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ σημερινοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Πράγματι ὁ Καταστατικὸς Χάρτης, εὐθέως ἐκ τῆς παραδόσεως προερχόμενος², δὲν ἐθέσπισε νέας Διοικητικὰς Ἀρχάς, ἀλλὰ τὰς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συντάξεώς του διατηρηθείσας ἀνεγνώρισε καὶ τὰς ἀρμοδιότητας αὐτῶν συστηματικώτερον διέγραψε, πρὸς ἄρσιν πάσης περὶ αὐτῶν ἀμφιβολίας.

(*Συνεχίζεται*)

1. Παναγιωτάκου, Π., ἐνθ' ἀνωτ., σ. 444.

2. Ἀρθρ. 188 ΚΧ.